

Szczecin, 3.07.2023 r.

Rada ds. stopni Akademii Sztuk Pięknych
w Gdańsku

prof. dr hab. Andreas Guskos
Akademia Sztuki w Szczecinie

Recenzja w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora Pani mgr Aleksandrze Kobzdej

Pani Aleksandra Kobzdej uzyskała tytuł magistra inżyniera architekta w 2017 roku na Wydziale architektury Politechniki Krakowskiej im. Tadeusza Kościuszki w Krakowie. W przedłożonej dokumentacji brak jest informacji o tym, czy kandydatka ubiegała się uprzednio o nadanie stopnia doktora. W latach 2015-2023 Pani Aleksandra Kobzdej pracowała zawodowo w następujących biurach projektowych i instytucjach: Koza Nostra Studio, Kraków (09.2015-03.2017 r., zajmowane stanowiska: Architekt wnętrz, Architekt); Pracownia architektoniczna Pilch Architekci, Sopot (04.2017-02.2018 r., zajmowane stanowisko: Asystent Architekta); Studio 1:1, Gdańsk (02.2018-07.2018 r., zajmowane stanowisko: Architekt); Multimedia, Art & Education, Gdańsk (07.2018-05.2019 r., zajmowane stanowisko: Architekt); PAKT – Pracownia Autorska Karol Tomczak, Gdynia (09.2019-05.2020 r., zajmowane stanowisko: Architekt); Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków (05.2020 r. -, zajmowane stanowisko: Inspektor ds. zabytków nieruchomych).

Jako podstawę do ubiegania się o nadanie stopnia doktora Pani mgr Aleksandra Kobzdej przedłożyła rozprawę doktorską pod tytułem „Od pamięci do zapomnienia. Rytuály i miejsca.”. Praca liczy 90 stron i ma poprawną strukturę. Zawiera spis treści, abstrakt w języku polskim, esej poprzedzający

główną część dysertacji, wstęp, 16 rozdziałów (z czego 4 dotyczące „próby projektowej”), podsumowanie, objaśnienia oraz bibliografię. Praca jest ilustrowana i opatrzona przypisami, zawiera również wizualizacje dotyczące części projektowej. Z wymogów formalnych brakuje abstraktu w języku angielskim. Praca jest napisana poprawnym językiem i osadzona w kontekście teoretycznym w odniesieniu do źródeł z bogatej bibliografii. Celem pracy jest próba zdefiniowania pojęcia miejsca pamięci, w szczególności w odniesieniu do zdolności ludzkiego umysłu do przechowywania i odtwarzania informacji. W pracy podejmowane są również zagadnienia związane z tematem przewodnim, takie jak pamięć zbiorowa, rytuał, pamięć w kontekście społecznym, kulturowym, w kontekście otaczającej przestrzeni, w przeciwstawieniu do zapomnienia. Rozważania te prowadzą w efekcie do podjęcia próby zaprojektowania przestrzeni do przechowywania artefaktów związanych ze wspomnieniami. Autorka stawia tezę: „Miejsca wspominania, które umożliwiają interakcję stają się przyczyną autentycznego przeżywania, są w stanie ożywić pamięć, która później ma możliwość silniej się w nas zakorzenić. Moim zdaniem, by prawdziwie obcować z pamięcią, należy wejść z nią w dialog, wykonać gest w jej kierunku. Stać się w pewnym stopniu uczestnikiem wspomnienia by stało się ono autentyczne.”, kontynuując: „Jestem zdania, że zaprojektowanie formy architektonicznej, która skłoni odbiorcę do wykonania czynności zależnych tylko od niego, spowoduje oddolne utworzenie rytuału, w którym architektura pełni funkcję pomocniczą, ale jest niezbędna.”. Celem pracy jest więc stworzenie przestrzeni architektonicznej związanej z rytuałem upamiętnienia, umożliwiającą interakcję z jej użytkownikiem. Uważam, że zagadnienia jakie podjęła doktorantka oraz cel pracy są interesujące i dają potencjalne możliwości do podjęcia badań.

Pani mgr Aleksandra Kobzdej oparła swoją metodykę badawczą na analizie doświadczeń własnych, w tym odwiedzaniu różnych miejsc na świecie związanych z upamiętnieniami, takich jak cmentarze, kapliczki przydrożne, pomniki i inne miejsca pamięci, oraz na wywiadach z osobami w swoim otoczeniu, co zostało podparte analizą tekstów źródłowych związanych z tematyką dysertacji. Zwiększenie ilości przytoczonych przykładów oraz osób ujętych w badaniu przyczyniło by

się do wzmocnienia wartości badawczej pracy. Moim zdaniem należałoby znacznie rozbudować tą część składową opracowania. Sposób wykorzystania materiałów badawczych w połączeniu z kontekstem teoretycznym oraz formułowanie własnych wniosków na tej podstawie oceniam pozytywnie. Odczytanym przeze mnie zamysłem części teoretycznej pracy było doprowadzenie do sformułowania tezy inicjującej część projektową. Przeprowadzone rozważania w naturalny sposób kierują nas do „próby projektowej”. Jej przedmiotem jest zaprojektowanie parku leśnego, którego eksploracja jest przejściem interaktywnej drogi poświęconej wspomnieniom. „Próba projektowa” jest w zasadzie bardziej formą poetyckiej impresji podpartej wizualizacjami niż projektem architektonicznym w tradycyjnym rozumieniu. Zaproponowaną koncepcyjnie przestrzeń parku leśnego autorka dzieli na drogę dojścia do obiektu nazwanego „Archiwum” oraz samą przestrzeń „Archiwum”. Na ścieżce umiejscowione zostały elementy akcentujące narrację nazwane „Momentami”.

Doświadczenie zaprojektowanej przestrzeni rozpoczyna się w zamyśle na Drodze Marnych Mostów, w Oliwie, jednej z najstarszych dzielnic Gdańska, w kierunku dojścia od strony Potoku Oliwskiego. Pierwszym napotkanym elementem architektonicznym jest prostopadłościan w kolorze ochry, który nazwany został „Przejściem” i pełni funkcję szatni oraz schronienia przed warunkami atmosferycznymi. Linia światła naprowadza odbiorcę na ścieżkę a następnie przez drewniane płyty w stronę strumienia, przez który należy przejść na drugą stronę. Następnym etapem doświadczenia jest ścieżka pomiędzy lasem a polaną. Kolejnym elementem drogi jest zlokalizowana na wzniesieniu instalacja w postaci iluminowanych obręczy umieszczonych na pniach drzew, które pełnią funkcję akcentu w przestrzeni wskazującego właściwy kierunek przejścia. Ścieżka prowadzi dalej na polaną widokową z siedziskiem a następnie do obiektu docelowego, którym jest „Archiwum”. Obiekt ma formę prostopadłościenną na rzucie prostokątnym z wewnętrznym atrium i ogrodem. Jedynym widocznym otworem zewnętrznym w elewacjach jest wejście, do którego można dostać się przez pochylnię. W środku obiektu znajduje się obejście z kamiennymi komorami przylegającymi do ściany zewnętrznej, w których jest możliwość umieszczania oraz pieczętowania przyniesionych ze sobą

artefaktów. Częścią obiektu jest mieszkanie dozorczy, którego doktorantka nazywa „Archontem”. Słowo archeion (gr. ἀρχεῖον) rzeczywiście oznacza archiwum i wywodzi się etymologicznie od słowa archo (gr. ἄρχω), co oznacza „rządzi”. Z tego słowa etymologicznie wywodzi się również archont (gr. ἄρχων), co oznacza wodza lub władcę.

Pani mgr Aleksandra Kobzdej prezentuje interesujące rozważania na temat pamięci, zapomnienia, rytuału, wspierając je interesującym materiałem z zakresu własnych doświadczeń społecznych, opisem odwiedzonych miejsc, w szczególności cmentarzy, oraz wywiadami z osobami ze swojego otoczenia. Przedstawiony zakres badań jest bardzo skromny, ale prowadzi do interesujących przemyśleń związanych z przetransponowaniem opisanych zjawisk na język architektoniczny. Na uwagę zasługuje także poetycka forma prowadzonej narracji. Dla architekta duży niedosyt pozostawia stopień materializacji idei w postaci projektu architektonicznego. Przedstawiona „próba projektu” jest na tyle skromna, że jest raczej wstępną impresją i zarysem idei a nie projektem architektonicznym parku leśnego, jakim potencjalnie miała się stać przedstawiona koncepcja. Jeśli potraktować część projektową dysertacji Pani mgr Aleksandry Kobzdej jako formę poetyckiej impresji ilustrowanej obrazami o charakterze architektonicznym, można to działanie uznać za interesującą propozycję formy wypowiedzi. Ujęcie tematyki pamięci, rytuału i zapomnienia w formie architektonicznej impresji uważam za interesujące, oryginalne i umożliwiające dalszą pracę badawczą i projektową w tym zakresie. Przedstawiona „próba projektu” nie jest jednak projektem architektonicznym, lecz koncepcją, która po opracowaniu odpowiedniej dokumentacji mogłaby się w taki projekt przerodzić.

Do rozprawy doktorskiej załączone zostało portfolio prezentujące 3 projekty ekspozycji autorstwa zbiorowego, które powstały w latach 2018-2023, w tym 2 realizacje i 1 projekt konkursowy oraz 4 bliżej nieokreślone realizacje wewnątrz prywatnych. Całość zaprezentowana została łącznie na 10 fotografiach lub wizualizacjach, na których podstawie można jedynie wywnioskować, że jest on bardzo skromny.

Konkluzja

Stwierdzam, że rozprawa doktorska Pani mgr Aleksandry Kobzdej prezentuje ogólną wiedzę kandydatki w dyscyplinie sztuki plastyczne i konserwacja dzieł sztuki oraz ukazuje potencjał umiejętności samodzielnego prowadzenia pracy naukowej lub artystycznej, lecz ich nie potwierdza. Wobec tego stwierdzam, że praca nie spełnia wymogów Art. 187. ust. 1 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce. Na podstawie otrzymanej pracy doktorskiej i z wyżej wymienionych powodów nie rekomenduję Szanownej Radzie ds. stopni Akademii Sztuk Pięknych w Gdańsku nadania stopnia doktora sztuk plastycznych Pani mgr Aleksandrze Kobzdej.

prof. dr hab. Andreas Guskos

